

722598

NOUA
BIBLIOTECĂ ROMÂNĂ

COLECȚIUNE DE NOVELE ȘI ROMANURI

BCU Cluj / Central University Library Cluj

SERIA I.

BROȘURA I. — XII.

BRAȘOV.
EDITURA ȘI TIPARUL TIPOGRAFIEI ALEXI.

1881.

345272

CIARDA ALBĂ.

Narațiune poetică în 5 cântări

BCU Cluj / Central University Library Cluj
de

THEOCHAR **A**ALEXI.

Cântul I.

Vremea vechiă.

In casă la holteiul bătrên, dar bun glumeț
Mergeam noi cât' o dată, pe când eram băieți,
Ca s'ascultăm cum spune amicul cărunțit
De lucruri din vechime și câte a pățit,
Pe când era el june și negustor vestit,
Pe când trăgea el marfuri de fel de fel cisit.
„Acum e lesne treabă d'a fi neguțător,“ —
Dicea bătrânul nostru cu n' ton impunător —
„Acum te duci in cale cu frac și cu baston,
Și șezi ca prin odaiă pe pernă in wagon.
In vremurile mele pe drum până să plecî,
Cu multe și mărunte căta ca să te frecî,
Erai silit să afli un car și călușei
In stare ca departe s'ajungi mergênd cu ei.
Merinde indestule cătai să duci cu tine,
Căci altfel de stomahu-ți deu nu era prea bine,
Și de mîncări scăđute p'acolo nu sciai.
In ziua cea dintâiă mergeai cum mai mergeai,

Dar calea mai departe cu cât se tot lungea
Tot astfel și uritul în car te cuprindea.

Picerile ne'ntinse ședând să inceleșta. —

Lăsați-mă nu-mi spuneți de vechia vremea mea
Nebun cel ce oftează și plânge după ea.“ —

La aste vorbe aspre din cap noi clătinam,
Căci cu ocară cea de loc nu ne uneam.

„Sârmana vreme vechiă, — diceam deci morăind —

„Părinții noștri dóră mai bine vor fi scind,
Cu cât era mai bună, ca vremea de acum;
Adese ori la cină grăind de ea, ni-o spun.“

Apoi din morăire schimbându-ne în glas,
Vorbeam cu graiul tare și cu aprins obraz:

„Dar Domnule, ean spune, câștigă acum atât,
Ca și în vremea vechiă pe care ai hulit?

Acum se 'ntrece lumea, alérgă fie cine
S'ajungă între semini mai mare și mai bine.

Nu scii de concurență de traiul amărit,
De lupta nesfirșită în vécul cest urit,

În care necinstitul d'asupra sus rămâne
Pe când cinstitul n'are cu ce să-și ia el pâne?

Deu, nu mai e credință în lucrurile sfinte,

Și nu e umilință de fiu cătră părinle,

Și sluga nu e slugă' stăpînul nu-î stăpîn'

De cât la banî la alta ađi nu te mai inchini.

Ba vremea-i rea acuma și nu e cum a fost,

Atât doar înțelege chiar omul cel mai prost!“

Bătrânul in tăcere pe noi ne asculta,

D'a noastră infocare a milă cam zimbea.

„Mai stați puțin“, ne ăise in pripă răspundând, —

„Căci voi cu vremea nouă ați pus un prea rău gând;

De vremea cea bătrână cu laudă vorbiți,

Pe când pe ea voi numai din spuse chiar o sciți.

Aflați, că vremea nu e, nici bună, dar nici rea

Ci chiar ca o hârtiă neșcrisă este ea!

Și binele și răul tot voi pe ea îl scriți

Vorbind de vreme astfel pe voi vă ocăriți. —

„D'am fi noi numai singuri in lume pe pământ“ —

Strigarăm toți d'odată și invrăjbiți vorbind, —

„Atunci ar fi cu dreptul d'al d'astea să ne spună!„

„Sciu feții mei prea bine, că voi toți sunteți buni,“ —

Response ér bătrânul, apoi mai ăise el:

Și eu in tinerețe, fiind un băiețel,

Dela părinți tot astfel de vorbe auđiam,

Și eu tot vremea vechiă cu ei o laudam.

Căci ei era de viță, ce-i ăice burgezescă,

Deprinși cu ușurință prin lume să trăiască,

Cu privilegiu patente și alte nedreptăți,

Feriți de multă trudă, greoi de rău învăț
Cu vremea însă lumea din somn a tresărit,
Spre toți cei cu patentă urgiă s'a pronit.
Părinții mei atunce s'au plâns, s'au văerat,
Să blastăm libertatea pe mine m'a 'nvățat,
Voi dragii mei vă plângeți de vremea ce s'a dus,
Voi cari toți vă trageți din viță de supus.
De scumpa libertate p'atunci nu să scia,
Nedreapta tirăniă prin lume stăpînea.
Părinții voștriî însă de clacă au uitat,
Căci ȃeu ei după dînsa, sciu ȃeu, că n'au oftat.
Iș plâng ei tineretea, nu vremea cum era,
Căci vȃd pe ȃi ce merge cu căt era mai rea.
Vorbiți de folosinȃ și spuneți de cîștig,
Dar de robia cruntă nu pomeniți nimic,
E drept că sluga slugă atunce rȃmănea
Și nici odat' p'o trȃptă mai naltă n'ajungea.“ —

Cam aste ș' încă alte bătrȃnul ne spunea,
Cȃnd vorba despre timpuri pe noi ne n'ajungea.
Apoi luȃndu-șî sama d'o dat' sȃ întorcea,
Și ȃr de drum și cale din vechiu ne povestea.
Dar noi ca toți băieții in contra i făceam

Și erăș calea vechiă cu foc o lăudam,
Dicând, că nu să pôte să fie ađi mai bine,
Căci este mai cu risic a merge cu mașine,
Că nu numai primejdia ar fi cu multu mai mare,
Ci că nici poesiă nu ađi pe cale.

Au nu era poetic a merge p'unde vréi
Și orî unde ți-ar place, să te opresci, să stai?
Er drumul tēu de astăđi iț e in fer croit,
Și mergi tot fără ticiă, căci totul e pripit.

Ađi ađi de mâncare pe drum, dar ce folos,
Abia te-ai pus la masă și étă că te-a scos
Din tabiet și poftă cu clopot sunător
Mânându-te a gónă in carul pornitor.

Voiesci, ca să ți mai spunem de fumul gros și greu,
De vuetul cel strașnic, ce durdue meren?«

»Destul, destul ajnșge, — bătrēnul respundea,
Și astfel vorba lungă d'odată ni-o tăia. —

»Destul, căci limba vóstră ca trenul s'a pornit,
Și alta și tot alta intr'una ađi vorbit! —

Vē dragă poesia cea vechiă de pe drum,
De vreți ca s'o cunósceți, ve spun de ea acum.

Cântul II.

Pusta.

Vă plângeți de iuțeală, fiind că nici odat'
Prin pusta unгурéscă cu carul n'ați umblat,
Căci decă ver o dată p'acolo ați fi mers,
Din mintea-vă uritul nu cred că s'ar fi șters,
Chiar astăzi când v'ați duce cu carul cel de foc
Ați vrea mai grabnic încă să treceți prin cel loc.
Dic loc și nu dic locuri de și adese dat'
In depărtare lungă s'arată câte-un sat,
Dar orizonul astfel de rareori se schimbă,
In cât a ta privire in dar prin giur să plimbă,
Căci nu veți alt nimica, de cât ce ai vădut,
Și nu sci alt nimica, de cât ce ai sciut.
Er' decă monotonul de mers te a adormit,
Și peste ore multe din somn ai tresărit,
De sigur ți se pare, că tot in loc ai stat
Căci mai nimic in giuru-ți d'atunci nu s'a schimbat.
Precum pe marea largă când mergi intr'un vapor
Nu veți nici o schimbare de seara până 'n zori,

Tot undele acelea și tot aceiași nori,
In cât călătoria îți pare fără spor:
Tot astfel și pe pustă întinsele livești,
De drumul tău brăzdate nemărginit le vești
Fântâna cu prăjina ce 'n stînga părăsesci,
Când te descești din somnu-ți in stînga le găsesci,
Și éráș vești pe barța pe lângă lac pășind
Ș'auđi in depărtare doi câni in sec lătrînd.
Spre drepta insé éráși cocióba o zăresci
Și clăile cu fênul tot lângă ea găsesci
Ce amintire scumpă, dar plină de fiorî,
Im pomenesce clăia de fên mirositor!
Dar vorba nu e bine s'o iau pe dinainte
Și să-mî incurc povestea prin graba de cuvinte.
M'intorc decî unde stasem, să nu rup firul lung,
La cele pomenite cu vremea o s'ajung. —
Vorbeam de pusta largă și par' că vă spuneam
Cum tóte neschimbate chiar după somn găseam,
Đicînd: precum fusese când ochiî ai inchis,
Așa vești tot și tóte, când éráși i-ai deschis.
Chiar cele dóuë turle departe ce-ai văđut
Cu carul tău in fugă țe par'că s'a 'ntrecut,
Căci nu-i deosebire de turlele d'atunci,
Precum nici chiar de satul in care va s'ajungi.

E tot ca și acela prin care ai trecut,
Pân să adormi in caru-ți tu încă n'ai putut.
Aflând c'ai mers o poștă ș'o bucățică încă,
Te prinde o mirare nespūsă de adincă,
Ér' căscătura gata grozav a isbucni
Pe jumătate cale pe buză-ți s'a opri,
Ba chiar și a suride te vei cerca puțin,
Uitând pentru o clipă de cel urit cu chin,
De-i sci că bucățica aici pe unguresce
Mai lungă de cât poștea cea 'mpărătască este.
Dar gura descrețită curênd sê va 'ncreți,
Când ér' la drum cu silă vei sta a te gândi. —
Ci étă poesia! Eu nu cred să doriți,,
Ca ver o dat' in faptă d'aprópe s'o priviți. « —
„Greșesci, și încă tare“ — așa i respundeam,
Și nici de cum in glumă ci serioși vorbeam.
„Ce este poesia? Au lucrul grandios?
Și ce e pentru omul necontestat frumos?
Născut in astă țeră de munți impresorată,
Iț pare că in lume nu-i altă mai bogată.
Și nu e mai frumósă ca țera nóstră scumpă
Pe care totuș alți nici ochii nu-și aruncă,
Dar noi copii țeri cântăm extasiați:

Pe culmea cea mai naltă a munților Carpați
Se 'ntinde o țeră mândră și bine cuvântată,
De Domnul intre tóte iubită și ornată.
Și sémănă cea țeră a fi un larg palat,
Măreț, intins și luciu, in care-i aședat
Cu har și 'mbelșugare tot ce-i mai grațios,
Și mai măreț in lume, mai bun și mai frumos.
Un brîu de munți o 'ncinge, ca ȕidul o cetate,
Dintr' insul icî și colea și 'ntinde sê desparte
Și merge până 'n centru-i ca proptitóre valurî
Un șir de délurî nalte, mărețe pedestalurî. —
Și mai presus de briul muntos de prin prejur,
Se 'naltă două culme mai nalți ca cei lalți murî,
Cu fruntea incununată d'o rară diademă
D'a luciei ninsóre pré falnică amblemă.
Ca doi giganți stau denșii la ambele fruntare
Și necurmat iș cată in față fie care.
Pădurî se 'ntind stufóse in cariî ursul umblă
Ca domn cu stăpînire in voia sa sê plimbă.
Aprópe d'aste locuri cu clima cea gerósă
Se 'ntind pămênturî șede și large și mănóse,
In cariî bivolí negrii a lene dormiteză,
De plaiurî depărtate in somnul lor viséză.
Și astfel méza nópte trăiesce impreună

Cu mēda ȃi aice in armoniă bună.
Aici Ńtejarii, braȃii trufaŃi spre cer înalȃ,
Coróna lor bogatã de fragedã verdēȃ,
Ēr colo e o mare de grãu Ńi de porumb,
In care cãlãreȃul sē perde de afund.
Aice o livade cu flori miroŃitóre,
Pãraie cristaline curgēnd rēcoritóre,
Cascade, cataracte mugind cu grózã mare.
Ce peste stãnci grozave in nori de spumã sare,
Curgēnd mai inspre vale pērãul rēcoros,
Sē schimbã Ńi sē face un riu mãiestuos
Ńi riul prãvãlesce in albia-i afundã Cluj
Comori de aur galben cu fie-care undã.
Pe viãa de pe dealuri, alt aur curgãtor
Resare 'n viȃa deasã . . . cel vin imbãtãtor!
AŃa e veȃi Ardélul, aŃa e țera mea,
Ńi d'a voi destinul murim toȃi pentru ea! . . .

Veȃi nene ce simȃire in sēnul meu nutresc,
Dar rēu nici chiar de pustã sã ȃic nu indrãznesc,
Cãci cea cãmpiã seȃã de noi munteni hulitã,
Sã ȃice cã-i cu farmec Ńi ea impodobitã.
Cã are climã linã — nu durã variatã,

C'acolo și viața mai rar e sbucimată.
Plăcerile câmpiei, ȃic, că-să mai delicate,
Și trebuiesc in pace, netulburat gustate.
Că stâncile vîrfóse, cascada spumegăndă,
Și cataractul gróznic pe ei îi inspăimăntă,
Pe cînd pe noi cu farmec poetic ne incăntă. —
Torrentul e al nostru, al lor e linul rîu,
Stejarul e al nostru, al lor mînosul gréu,
La noi varietate, la ei statornicie!
Mai bun resboiul vecinic, cît pacea au să fie? —
Prin monotoane cîmpurî susțîi că ai trecut,
Atunci minunea pusti de sigur n'ai vėdut.
Adeseori s'arată pe cîmpul șeș și lat,
Un chip de nălucire măreș și răsfătat.
Palaturî de rubine și cete cu șalvare.
Cămile impodobite cu florî și cu covóre!
S'arată Libanonul cu cedrîi cei faimoșî,
Apoi ér caravane de călătorî pompoșî,
ÉR nu tot munțîi ceia și tot acele văi!
Ce e mai variu óre, cest chip ori munțîi tėi?
ÉR ómenîi p'acolo mai veselî de căt noi,
Trăesc și sė desfată și nu sciu de nevoi! —
Am ascultat băiete la tóte, ș'am tăcut —
Răspunse-acum bătrėnul, — „dar pré te-ai intrecut,

Câci nu e neam in lume mai crunt și mai tâlhar.
Ca vița de p'acolo cu sânge de tătar.
Din cele ce voi spune, de mă veți asculta,
Dreptatea vorbei mele indată veți vedea

Cântul III.

Ciarda.

Pe lingă riul Tisa, aprópe de un lac,
Era un han, o ciardă o casă de conac.
Aici adese óre p'atunce conăceam,
Căci mai tot înspre séră p'acolo ajungeam.
Clădirea era mare, pustiă, alb spoită,
Stătea in pusta largă și nu era 'ngrădită,
Numai de fên in claie era impresorată,
Ce nu lipsea d'acolo, cât sciu eu, nici odată.
Hangiul era ungur, hangioaca ungurancă,
Cu fața prea blăjină și bună gospodancă.
Un papricăș ca dênșa doar nimeni nu gătea,
Nici gulașul ca dênșa vr'un om îl potrivea.
Avea tot carne bună, d'un gust și de-o dulceață,
Dar tac — să nu m'apuce cumva vr'un rêu de gréță.
Bărbatul ei hangiul pré mult mă 'ndétora,
Căci dênșul tare bine de caii mei vedea.
D'aprópe cunoscință făcusem eu cu ei,
Pe fața lor cinstită puneam un larg temeiu. —

Adesea prin cea pustă de jafuri audeam,
Ba chiar cu jefuiții pe drum mă intilneam,
Spunându-mi că in ciarda cutare séu cutare,
In somnul lor cel dulce tilharii îi călcară.
Atunci de gróza mare firesce mă împleam.
Și ca s'ajung la ciardă îngrabă stăruiam.
Căci ca la vechii prietini nici chiar acas la mine,
Nu mă credeam sîrmanul mai sigur și mai bine.

Era spre primăveră, acum vr'o cincî decî ani,
Când ér spre Ciarda albă in drumul meu soseam.
Hangiul era vesel, hangioaica ocupată,
Căci ciarda era plină de oaspeți indesată.
Țiganiî din lăută la ciardașe trageau,
Flecăi cu plete negri sārind mereu jucau,
ÉR oameniî in vîrstă din cupe vin sugeau
Cioceau des intre sine și bēnd la joc priveau.
Când am intrat in ciardă cređui că e vr'o nuntă,
Dar veselìa casei mi se păru prea cruntă.
Apoi nici o femeia la masă nu ședea,
Și nicăiur prin căsă vre una sē vedea.
Un lucru fórte straniu, ba chiar ațițător,
Și când băgai de sémă mă luă ca un fior,

Căci im veni în minte de cele ce îş spun
Adese călătorii, când se întîlnesc pe drum.
De hoţi cu plete negre, jucând şi banchetând,
Şi călătorii pacinicî cu barda ucigând.
O dată chiar în carte sciu bine că ceti,
D'o dîmnă, d'o grofină, la bal cum o porni,
Din sat în vecinie, ea singură c'un domn,
Şi cum au mers ei noptea perdînd întregul somn,
Şi cum şi ei în ciardă de jucători au dat,
Şi cum grofina dîmnă cu ei toţi au jucat.
Grofina fiind dîmnă şi bună jucătoare,
Scăpase neucisa: dar eu scăpa-voi oare?
Aşa cu frică mare în mine mă întrebam,
Şi chip de mîntuire să aflu mă sileam.
Țiganiî din lăută mai tare tot diceau,
Flecăii din călcăie mai aspru tot dedeau
Era un sgomot mare adevărat virtej,
Simţeam cum mi se strînge a sec al meu gitlej.
Cu nici un preţ în lume, aşa eram decis,
N'aş fi rîmas în ciardă, mai bine 'n câmp deschis.
Apoi în urmă erăş aşa am eugetat,
Că chiar pe drum afară cu greu aş fi scăpat.
Căci cei tîlharî prea lesne cel drum mî-ar fi tăiat.
Cam astea ş'încă alte prin cap mi se 'nvîrteau,

Și cumpetul gândirei de tot mi'l zătigneau.
Când eată că hangiuul prea tainic în grăiesce,
Să dorm în car afară șoptind mă sfătuiesce:
Căci sgomotul din ciardă mi-ar fi cu supărare,
Cu mult mai lin și bine aş odihni afară,
Apoi odaia 'n care dormiam de ordinar,
Era adî ocupată d'un negustor porcar,
De cela care coala în colț se ospăta
Cu cei din giur adese ciocnea și inchina.
Hangiuul bravul prieten, și el e îngrijat,
— Gândeam atunci în mine, — și mi dă mintosul sfat,
El nu vrea să mă sparie, să-mi spună că sunt hoț
Flăcăii și bătrini și cei laltî oaspeți toți,
Afar de unul pôte, ce dișe că-î porcar.
Cu tôte astea sfatul nu fuse în zadar,
Căci eu vedënd că omul de mine se 'ngrijea,
Făcui așa cum dânsul pe mine me 'nvêta.
Acum cu pacea minți și foamea mi se 'ntôrse,
Cerui decî de mâncare: d'ar n'avea de cât oase,
Căci oaspeții mâncase tot ce era cârnet,
Și m'aleseiu cu foamea alături c'un banchet.
Pă'n să mă duc afară, ca să-mî ascern în car,
Privii puțin cu pizmă la țanțoșul porcar,
Căci dânsul norocosul avuse ce mânca,

Pě când o fõme mare grozav mẽ sfășia.
Dar el ședënd la masă de temă iș ridea,
Cu toți tilhari frate de cruce sē prindea.
Ce-i drept banchetătorii nimic nu-i a făcut.
Ci n' altă negră cursă sērmanul a cădut.
Când mẽ gândesc acuma de câte ori am stat,
Tot in odaia ceia cu nopți intregi culcat,
Mẽ mir. cum de scăpasem! . . . dar ce đic, ce vorbese
Pré repede d'o dată inspre sfirșit grăbese.
Stați să le luăm de-a rindul, pre cum s'a petrecut,
Și cum atunci acolo cu ochii am vėdut.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Eșii flămënd din ciardă. lăsându-i banchetând,
La ciardașe nebune neobosiți jucând,
Era cam frig afară. un cer de tot senin,
Cu sclipitoare stele nenumărat de plin.
Un vânt de primăveră puternic adia
Prin trestia d'alături cu vuet șuera.
Era ca voci plângēnde. ca țipete de prunci,
Ca vaete de õmenii. pe cari i străpungii . . .
In ciardă incetase acuma mai de loc,
Și sgomotul lăutei și tropotul de joc.
Eu stam pitit în caru-mi pe perină lungit,

Și ascultam la vuet din nou inmărmurit.
Mi să făcea că vine acum toți cei tilhari,
Ca să mă jefuească, să mă ucidă 'n car.
In adevăr din ciardă de-a rindul ei eșiră
Și unii chiar plecară, ér alții zăboviră.
Eu 'm rețineam suflarea ca să aud mai bine,
Să sciu decă să duc ei séu vin cu toți spre mine.
Urla mereu prin trestii cu hohot și țipare,
Și nu puteam aude de urletul cel mare.
Dar vântul făr de veste și glasuri îm aduse,
„Și auđii cum unul o mare vorbă spuse:
„Să omorim pe acela ce doarme colo 'n car,
De nu voesci s'ucidem pe țațoșul porcar“! —
Fusese armoniă cel urlat depărtat,
Cu vorba cea păgină d'acum asemănat.
Doream să isbucnească orcanul cel mai crunt,
Să ducă pe spurcații in iadul cel afund.
Dar vântul chiar atunce puțin să linisci
Și vorba incepută deplin o auđii:
„Să omorim“ răspuse un glas cam răgușit, —
Dar nu acum fértate căci nu e potrivit.
Porcarul să trăiască, căci prea l'am îndrăgit,
De când paharul vesel cu mine a ciocnit.
Ér negustorul cela“ — aici un vuet nou,

Séu frică făr de seamă făcu să n'auđ eu.
Mă ridicai pe pernă ținându-mi capul sus,
Și intindeam urechia mai bine să auđ.
Urla, urla cu țipet și strașnic șuera,
Și vorba tilhărească nu să mai auđea.
Ér când șuerătura puțin pe loc stătu,
Pe ducă fiind tilharii, așa mi s'e păru,
Și par că răgușitul in ducă ar fi spus:
„Porcarul mi-este prieten și cugetul am pus,
Fiindu-mi drag s'ermanul de rele să'l fereșe,
Deci nici pre negustorul să vătămăm nu 'ndrăsnesc,
Căci fără gălăgiă noi nu l'am mântui,
Ér auđind vr'un trapet porcarul ar sări!“ . . .
Aice éraš vântul cu răcnet isbucni,
Urechia-mi destupată din nou în asurđi,
Stătui așa o vreme abia mai resuflând,
Cuprins de ferbințeală și totuș tremurând,
Dar să vă spun intocmai cât timp am ascultat,
Și când de osteneală cuprins ér m'am culcat,
Acésta nu-s' in stare; eu insuș nici odat'
Cu tótă stăruința curat nu am aflat.
De sigur nici atâta nu cred că aș fi đis,
Că n'ar fi fost nălucă cea spaimă, séu vr'un vis,
Căci nu știu, să mă taiă. Atâta m'e in gând.

C'a dóua dimineată me pomenii flămând.
Eram topit de fóme, slăbit de străduire,
Și nu aveam nădejde ca să mă reviu in fire,
Căci nici acum in ciardă afar de vin vr'un pic,
Fiind de diminéță, gândeam n'a fi nimic.
Dar totuș cum e omul: sa 'ncrede in noroc,
Chiar când a sa nădejde i s'ar fi stins de loc.
Nici eu făr de 'ncercare să plec nu am voit, :
In ciardă decî d'acolo din caru-mă am grăbit. .
Ér când intrai pe ușă d'o dată am simțit,
Miros de sânge prospăt; chiar pete am zărit,
Și încă pete roșii: atunci am socolit,
Că a tăiat hangióică vr'o vită negreșit.
Acum stătea la masă, hangiul lângă ea,
Și dintr'o pungă lată bani albi ei număra,
Zărindu-me in ușă hangiul tresări,
Hangióica cea blăjină d'o dat se 'ngălběni.
Ci étă-i cum se spariă gândiă acum zîmbind,
Doar că cu bani in mână și numărând îi prind.
Dar astfel e cojanul, sghîrcit și ne 'ncređut!
Să nu stric prieteșugul, făcui că n'am vedut.
,Hangióică jupănésă,“ — ăisei apoi smerit,
,Au numai pentru mine tăiatul ai pripit?
Vițelul séu purcelul ce astăđi ai junghiat,

E pentru mine lele d'un preț nemăsurat.
Ean dă-mi o bucățică, dar dă-mi cât de curând
Căci pier stând in picere așa sunt de flămând.“
La 'ntăiele cuvinte hangióica se 'nroși
Apoi inspre hangiul cu ochi sperați privi.
Acesta strinse bani, făcând nevastei semn,
Ca cum ar fi de lipsă să-i dea ver un indemn,
Căci ea schimba la fețe și vorbe inghina,
Și nu sciu câte tóte pocite im spunea.
Că n'a junghiat nimica! — apoi luându-și séma
Că-i roșie de sânge și rochia și năframa,
Im di se că se duce să mî facă ea indat,
Precum im place mie un papricaș bogat.
Să duse. Noi stăturăm hangiul și cu mine.
Eu asceptam mîncarea, el puse bani bine.
Din verbă una alta in trecăt am aflat,
Că cel porcar d'a séră atunci chiar a plecat. —
Hangióica im aduse mîncarea asceptată,
Mîncai cu poftă mare așa ca nici odată.“
Aici povestitorul d'o parte se plecâ
Și cu nespusă gréță incetinel scupâ.

Cântul IV.

Chibzueli.

Și ai mâncat cu poftă? acuma întrebarăm,
In ast mod să urmeze pe el il indemnarăm,
El insă nu răspunse. In gânduri cufundat,
Stătu mai multă vreme. Sciindul noi ciudat
Nu ne mai incercarăm pe el a'l indemna,
Tacend deci, acceptarăm povestea a-și urma,
S'aflăm ce să făcuse porcarul, căci simțeam.
Că el nu să dusesse din ciardă tam neseam.
Nici petele de sânge pe jos imprăștiate,
De noi ascultătorii nu fură ȃu uitate.
Apoi și papricașul cu strania-i dulcēja,
De care el vorbise cu laudă și grēja,
Pe gânduri de tot neamul și chibzueli ne puse,
Cu fel de fel de chipuri ideia nă-o impluse.
Din nou bătrênul prieten povestea sa urmând,
Cu vorba sa schimbată ne puse pe alt gând.
„Mă săturasem bine“ — ne ȃise el acum,
Dar prea mă lăcomisem sfârșind cel lung ajun,
Și nu-mi primi mâncarea, ba chiar mi se plecâ
Incât un rêu de friguri pe loc me apucâ,
Cu tôte, că p'atuncea sêrmanul nu sciam,

Ce straniă mâncare a gréță mistuiam ;
Mânat d'o siluire nespusă de grozavă,
Grăbiî se plec din ciardă indat făr de zăbavă.
In aerul cel slobod mă ușurai puțin,
Pân se sosesc in Pesta uitai de rău deplin
Dar dragii mei acuma destul v'am povestit.
De spusa mea cea lungă sunt tare ostenit,
Voiesc să mai resuflu și să me odihnesc,
Și altă dată éráș, de vreți, vă povestesc. "
La astă aminare cam rău ne-am supărat
Și fără doar și póte d'odat ne am depărtat.
Cu capul plin de gânduri și năcăjitî ne-am dus
Și ér pe tilcuire și chibzuieli ne-am pus.
„V'o spun, să sciți de bine" — pe drum mergênd am
„Că pe porcarul cela in ciardă l'a ucis. [dis —
Ci nu din intîmplare, cu pregătire chiar,
Căci pe bătrênul nostru nu'l puse in zadar,
Să dórma 'n car afară, ér nu in ciarda lor,
Ci pentru ca să gate vorbitul lor omor.
Bătrênul taina ciardei nevrênd ni-o a trădat,
Căci povestind ne đise, că s'ar fi minunat,
Cum a putut să scape din cea odaiă chiar.
In care el dormise mai des ca cel porcar.
Vorbi de sânge próspăt, spunênd c'a mirosit ;

De pete pomenise, dicând c'ar fi zărit;
In fine arătase sërmanul gréță mare,
Când iș reamintise de strașnica mâncare.
Deu strașnica mâncare, scârboasă și spurcată
Căci din porcar belise de sigur vr'o bucată,
Hangioica când se duse femeia blăstămată,
Bătrênului un gulaș in grabă ca să-i gată.
Cam astfel intîmplarea mintos o tilcuiam,
Și tóte petrecute prin gând le potriveam.
Mi s'e făcea nălucă porcarul omorît,
Par că 'l vediam cum zace în sânge mohorît.
Par că vediam cum vine hangioica cea blăjină,
Acuma ucigașă dar tot de farmec plină,
Să taie o bucată din coasta lui cea grasă,
S'o frigă și s'o pună drept papricaș pe masă.
Ba auđiam cuțitul in carne cum scrișnea
Când pe porcar sërmanul hangioica 'l ciocîrtia.
Așa mă iritase povestea ce-auđisem,
In cât in modul âsta visând o tilcuisem.
Dar nu sciam, bătrênul oar când va fi aflat
Ce papricaș in ciardă atunce a mănecat,
Și cum omornl crâncen pe față a eșit
Și cum și când și unde și cin' l'a șevêrșit.
Bătrênul n'arătase, că el s'ar fi temut

Atunci de astea toate, căci nu ar fi tăcut,
Ci near fi spus el teama. De sigur altădat'
De astă faptă cruntă apoi va fi aflat.

Cu toată supărarea a doua și spre seară
In casă la holteiul ne adunarăm érá,
Căci nu puteam reține cea rîvnă muncitoră
A sci cu ameruntul cum tóte sé 'ntîmplară,
Și decă pe porcarul cum noi am chibzuit
Hangioica ciocîrtindu-l l'a fript și l'a prăjit.
Indată pe bătrênul cu zor l'am întrebat
Spunându-i cum și ce fel povestea-am deslegat.
Dar el făcându-și cruce, de noi s'a minunat.
— O minte ca a vóstră, — a đis — chiar când eram,
Bărbat in toată firea, ce-i drept eu nu avém.
Dovadă că atunce când tot s'a petrecut,
Nici barim gând de rele prin minte mî-a trecut.
Omorul cum ghicireți, atunci s'a intîmplat,
Ér eu cu mult in urmă de faptă am aflat.
Apoi să đică omul, că nu e propășire
In neamul de pe lume ș'in omeneasca fire.
Voi nisce copilandrii pe nicăiri umblați,
Mai bine ca pățiții d'atunce judecați!
Ci nu e vr'o mirare, căci cărțile d'acum,

Trecutul, petrecutul tot pe întreg vi'l spun.
Și vremea cu cât trece mai multe adunați,
Și minte din pățenii streine învățați.
Noi însă 'n vremea vechiă duceam mai mult necaz,
Deci să 'nvățăm din carte nu prea aveam răgaz,
Și chiar decă ver unul răgaz ar fi găsit,
Din cărțile d'atuncea nu s'ar fi pricopsit. —
Ca să'l oprim din vorbă pe prietinel bătrân,
Căci prea ne prăpădise d'a nerăbdărei chin,
Cu toți ne siluirăm a-i face după plac,
Cu semne d'admiraie dediam deci toți din cap.
Mai spuse una alta de noue născotiri,
De fulgerul ce ți duce chiar graiul viu pe fir,
Apoi îț dă lumină ca soarele lucind. —
De aborul ce lucră cu clocot șuerind,
De câte și mai câte cum-i trecu prin gând.
Ca să'l oprim din vorbă pe prietinel bătrân,
Căci prea ne prelungise al nerăbdărei chin,
Mai tare ne silirăm a-i face după plac,
Mișcând din nări și gene dediam mereu din cap.
El însă ne mai spuse d'a noastră vërtoșie
De noua românească slăvită vitejie!
In fine tot ajunse ta țelul mult dorit,
Povestea începută așa a isprăvit.

Cântul V.

Descoperirea.

Când mă întorsei din Pesta stătui ér in conac,
Precum mă 'ndatinasem in ciardă lingă lac.
De astă dată in sē găsiî acolo traşî,
Mulţi căräuşî şi tocmai d'aici de prin oraş,
Căci pe atunci negoţul pe osiî să făcea,
Şi căräuşii noştri departe se ducea.
Era cam mulţi fertaţi din alta di sosiţi,
Prin neajuns acolea din calea lor opriţi,
Căci unuia din trinşii, chiar celui mai fruntaş
Doi cai i sē furase din cei mai ţepănaşi,
Şi astfel zăhoviră cătënd mai đioa tótă,
Dar nu găsiră caii. Acum stăteau toţi glótă
De îş vërsau arţagul prin groase injurări,
Şi înfruntau argaţiî cu aspre aruncări.
Sfădirea sgomotôsă d'o dată amuţi
Căci cu o scire bună hangiul sē ivi.
Un cicoş ce pe cale, đicea c'ar fi trecut
Lui i-ar fi đis că dënsul doi cai ar fi vëđut

In lacul de aprópe căduți și nomoliți,
Și cu mocirlă grósă de tot acoperiți,
Sbătându-se puternic să éasă din nomol,
Scăpând chiar cât o dată și dând ér rostogol,
Și de-or grăbi cu toți la lac a alerga.
Vor isbuti de sigur pe caii a-í scăpa.
Porniră cărauși cu par și cu prăjină,
Eu rămăsei in ciardă punându-mé la cină! —
Aicî povestitorul in sec puțin tuși
Și ca pierdut prin gândurî cu ochi holbați privi.
Ér noi ne pregătirăm minuni să auđim,
Și toți cam începurăm nerăbdători să fim.
Voiam să scim cum óre bétrênul a scăpat
Din cea primejdiă mare in care el a dat.
Căcî pricepusem bine că cărauși toți
Din ciardă-í depărtase parechia cea de hoți,
Ca să remănă colea bétrênul vai de el
In ciarda păcătósă cu găđií singurel.
Bétrênul resuflase, urmându-și vorba sa
Ne spuse mai departe ȓicéndune așa:
,Nu-mí prea ticnea máncaarea. Simțiam ca un urit
Și ca o silă mare c'un dor nepomenit.
Ceasornicul din ciardă întruna ticăia
Tăcerea cea cumplită adânc me 'nfiora.

D'o dat mi s'e făcuse par'e aș fi audīt.
Vorbīnd ca și atunce cel glas cam răgușīt.
Și m'e cuprinse groaza. Oftai după porcar
D'acărui drag s'e-mi cruța viața cei tilharī.
Apoi avui idea, un gēnd necugetat,
De care toată firea mi s'a cutremurat.
Căci în ȃiceam de o dată că frații cărăuși
Anume de hangiul din ciardă fură duși
Ca singur vai de mine acolea rămānend,
Să poată să m'ucidă mai lesne, mai curēnd . . .
Privii când spre hangiul când spre hangióica érăș,
Și cugetai in mine / cătr's' Upotriviți btoyarășī.
De și femeia, dēnsa dar harnică și tare.
P'un slăbānog ca mine s'invingă ȃeu in stare.
Apoi hangiul insuș puțin cam indesat,
Dar țepān și cu trupul ca din oțel săpat.
Hangiul cu hangióica mereu m'e întreba,
Dēcă dorese de vreme in pat a m'e culca.
Ba incepu hangiul cu zor să m'e grābească.
ȃicēndu-mī că hangióica vrea și ea s'odihnească.
Purtarea lor cu mine in temerī m'e 'ntărea,
Și tótă cugetarea prea mult in tulbura. —
ȃm amintisem érăș de visul ce'l avui,
In nóptea cea din urmă când tot p'aicī trecui.

Și mă îngrozi o frică mai mare ca dintâi,
O frică cum o pórta de mórte toți cei vii.
Porcarul inc'o dată in minte mă reveni
Dar mort zăcênd in sânge acuma îl zării. —
Hangiul tot mai țanoș de mine sê ținea,
Cuțitul sêu a mórte in mâna sa lucea.
Inaintase séra dar nu era târđiu
Pripirea lor pré bine acum o pricepui.
Zoreau ca să profite de scurtul lor prilej
Să mă trecă făr' de martor cuțitul prin gitlej.
Aicea o suflare de bóre sê porni
Și étă că BCU Cluj / Central University Library Cluj hangiul afar din han eși,
Đicênd cătră hangióică: »pré mult am zăbovit,
»Mê tem că 's căraușii și noi n'am isprăvit.
Eu auđind acésta d'o dat m'am oțărit
Smucindu-mê din casă pe prispă am sărit.
»Ba nu sunt căraușii e vântul cel spurcat«
Răcni acum hangiul vêđênd că s'a 'nșelat.
»Sus bade! ține-l', ține-l'« — țipă femeia sa,
Căci ea acum, la fugă tulind'o mă vedea.
Hangiul după mine. Ci eu mâncând pământul,
Mênat de gróza morții inaintez ca vântul.
O gónă sê incinge, cum rar s'a pomenit,
Un om e vênëtorul, un om e cel gonit.

Și fug de mî pierd suflarea și fug ca deșelat
Deu nu știu până unde fugind m'am depărtat,
Dar sprinten de picere mai tare am fugit,
De cât hangiul crâncen de care fui gonit,
Căci resuflarea-i aspră din cât mai mult fugeam,
Tot mai în depărtare sunând o audiam.
În fuga mea de mörte me-'mpedecai de-odat.
Mă clătiniî o clipă, apoi pe față-mî cad.
Și mî perd simțirea tötă . . . Nu știu cât voi fi stat,
Întins colea în gropă, în care am picat.
Când mî-am venit în fire lungit m'am pomenit.
Adincă cugetare apoi mî-a trebuit.
Pân să-mî aduc aminte de grösnicul hangiu.
Și nu puteam pricepe, că sunt întreg și viu.
Scăpare tot scăpare acuma cugetam,
Dar chip de mântuire eu astfel nu găseam.
Ci în trăzni prin minte că dac' aș fi murit.
Colivă pentru mine nu s'ar fi împărțit,
Căci nu aveam acasă nici mună nici surorî
Sarăte prin pomană că mî duc din suflet dor.
Să vede că căderea și aspra sguđuire
Făcuse să mă tulbur și să gândesc aiure.
Apoi din aiuire m'am recules puțin,
Ș'am început de frică să tremur, să suspin.

Ca să mă scol d'acolo din grópă nu 'ndrăzneam,
Să zac întréga nópte lungit ér mă temeam,
Căci dacă in picere să stau aş fi 'ndrăznit,
Hangiul tare lesne din han m'ar fi zărit,
Ci nu zăceam departe de ciarda-ăfurisită,
Viața-mi dară astfel nu ar fi fost scutită.
Apoi stând tótă nóptea pe pajiste culcat,
Ce lesne ucigașii de mine ar fi datu. —
Tindeam adins urechia cu rîvnă și cu drag,
Ca să aud vr'unu sgomot din partea înspre lac,
Dar nici măcar un vuet de vënturi scormonit,
Ci de cum căraușii venind, am auđit. —
Tăcere prea cumplită giur împrejur domnea,
Îm auđiam chiar dinții cum mi se clănțina.
Din ciardă fără veste un sgomot îm veni,
Eu ca 'nțepat de șarpe de gios mă repeđii,
Fugii ca scos din minte, ca orb și amețit,
Fugii pân ce cu sila in fuga-mi fui opritu.

Atātu eram de capiu incât să póte țeu,
Că drumul înspre ciardă il luasem nătăreu,
Nu sciu, dar sunt prea sigur, ca astfel s'a 'ntimplat,
Căci prea eram aprópe de ciardă când am stat.

In órba-mi alergare d'o claie mă lovisem,
De fên mă 'npedecasem și astfel mă oprisem.
Eram turbat de gróză încât ca să m'ascuns,
Am rëscolitu tot fênul și in claiă am pătruns.
Perdusem rësufarea și m'aș fi inecat
Dacă ca prin minune d'o gaură naș fi dat.
D'ințaiū in zăpăceală-mi de seamă n'am băgat,
Că dasem de o taină, d'un lucru pré ciudat.
Ci tocmăi mai in urmă, când mi-am venit in fire,
Și am privit in giuru-mi, căđutam in uimire,
Când am vedut că claiă inaltă și mai lată,
Din câte se întimplase, să ved eu ver odată,
De care eu întrécăt ades' m'am minunat,
O taină prețioasă in sine a păstrat.
Era un cuib de lotrii, cu parī imprăjmuit,
Apoi in chip de claie ascuns și tăinuit.
Și ce să ved intr'ênsulu? Cei cai ce să furase,
Pe carii căraușii atât îi căutase. —
Pân' să aud cel vuet de care mă speriasem
Zăcênd colea in grópă in mine cugetasem,
Că póte tótă téma a fi nemotivată,
Și că fricoasa-mi minte de năluciri speriată,
M'ar fi făcut să 'ntîmpin și lucruri ce nu sunt,
Și că primejdia tótă ar fi numai un gând.

Acum când caii însă aice i-am vădut
In cele ce pățisem deplin m'am incređut. —
Nici n'apucasem încă ca să resuflu bine,
Când auđii un tropot, că inspre claie vine;
Și mai nu isprăvisem ca să mă pitulesc,
Când ca o licurire in cel lalt fund zăresc,
Și claia se desface, dând tainică intrare
Hangiului ce vine pe caii mei călare.
Êr după el hangiocă încetinel pășesce,
Descălicând hangiul ea astfel i vorbesce:
„Dar dacă el in fugă la lac va fi sosit,
Și chiar cu căraușii se va fi intălnit? —
Și decă lor va spune de góna ce i-ai datu?
Ôr nu va fi primejdiă? N'or merge ei in satu,
Cu jalbă și cu pîră, ca să ne dovedescă
Și astfel vai de mine a să ne prăpădescă.
Tot ar fi fost mai bine dec' ai fi ascultat
De mine cum đisesem și să 'l fi injunghiat!“ —
„Taci“ — i respunse omul — și nu mai tot cobii
Ce lucru de pedépsă au ne va dovedi?“
— Vai — đise ea acuma — ce stai de îm vorbesci,
Dar la porcarul cela, de loc nu te gândesci?“ —
„E vreme multă dragă, de când l'am omorît,
Și nimeni păn' acuma de el n'a pomenit.“

Êr negustorul nostru chiar decă a scăpat,
De cest omor d'atunce, nimic nu a aflat,
Căci decă vr'o sciință de el ar fi avut,
La noi de bună sémă nu s'ar fi abătut,
Ci char atunci in grabă mergênd ne-ar fi pîrit
S' in temniță adincă apoi ne-ar fi vîrit.
Dar tacî, căci negustorul de care te-ai speriat,
Precum îț spun nevastă in lac s'a cufundat,
Căci decă in mocirlă nu s'ar fi nomolit,
Din ochi ca o nălucă el nu mi-ar fi perit,
N'ai témă; căraușii departe sunt mânai,
Ei nu se 'ntorc mai grabnic, ca mâne diminét'.
Când vor veni, vom spune, precum ne-am invoit
Că negustorul nostru de vreme a pornit.
Ci carul său din claiă dalături am băgat,
Êr sluga sa prin trestii in lac lam inecat.
Acolo pe stăpênul perdut îl va găsi.
Êr ăsta pe porcarul deplin va mistui, —
La vorba cea din urmă hangiul cel scârbos
Un hohot de satană din peptul său a scos.
Apoi pe călușei de par îi a legat,
Și el și cu hangióica indat sa depărtat. —
A rar im fac eu cruce arare orî mă 'nchin,
In cea clipită insē eu m'am smerit deplin,

O lacrimă ferbinte din ochi-mi am strivit,
Și cu adincă rivnă credeul l'am rostit.
Apoi ca prin minune o linisce m'a luat,
Ș'am adormit in claie, ca 'n cel mai môle pat.
Din somnul meu prea dulce, pe când m'am pomenit.
Pe cărăuși afară vorbind i-am auđit. —
Aici bătrênul prieten învins de suvenir,
Uitâ ca să-și urmeze al povestivei fir . . .
Atât ne spuse insă, in ceia séră chiar
Că-și luâ pedépsa dréptă părechia de tilhari

BCU Cluj / Central University Library Cluj

